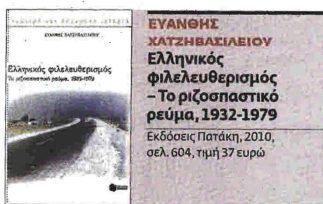

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η περιγραφή των βασικών χαρακτηριστικών του **μεταρρυθμιστικού φιλελεύθερου εγχειρήματος**, οι επιτυχίες του και οι αποτυχίες του, μέσα από μια αφήγηση που ξεκινά από τα χρόνια του '30 και φτάνει ως **τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης**

Ο ελληνικός φιλελευθερισμός δεν είχε χάπι εντ

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ - Το ριζοσπαστικό ρεύμα, 1932-1979
Εκδόσεις Πατάκη, 2010, σελ. 604, τιμή 37 ευρώ

ΤΟΥ **ΝΙΚΟΥ ΜΑΡΑΝΤΖΙΔΗ**

Ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στη νεότερη γενιά των «αναθεωρητών» ιστορικών. Τον γνωρίσαμε μέσα από το πρώτο του βιβλίο (*Η άνοδος του Κωνσταντίνου Καραμανλή στην εξουσία 1954-1956*, Πατάκης, 2001). Με το έργο εκείνο επιχειρούσε να αποδομίσει έναν από τους πλέον διαδεδομένους πολιτικούς μύθους της χώρας μας, δηλαδή ότι τον Καραμανλή τον είχαν επιβάλει στην προεδυπουργία οι Αμερικανοί.

Ο Χατζηβασιλείου συνεχίζει στην ίδια γραμμή γλώσσας και με αυτό το βιβλίο του. Ο *Ελληνικός φιλελευθερισμός* δεν είναι απλά η ιστορική παρουσίαση ενός ιδεολογικού ρεύματος μέσα στην ελληνική πολιτική ζωή, είναι μια απόπειρα να αναγνωστούν οι πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα από τον Μεσοπόλεμο ως και τη Μεταπολίτευση μέσα από μια διαφορετική από την ως τώρα κυρίαρχη οπτική.

Το βιβλίο δεν είναι μια μελέτη που κατατάσσεται στον χώρο της ιστορίας των ιδεών αλλά πρόκειται για ένα έργο πολιτικής ιστορίας. Υπό αυτή την οπτική, ο Χατζηβασιλείου δεν έχει ως αντικείμενο του τον φιλελευθερισμό των αξιών αλλά τον φιλελευθερισμό της δράσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε αυτό που αποκαλείται ριζοσπαστικό ρεύμα του φιλελευθερισμού. Ο όρος απεικονίζει μια νέα μορφή του αστικού ριζοσπαστισμού που εμφανίστηκε κατά τα μέσα της δεκαετίας του '30 και σήμανε: «*την επιδίωξη του βασικού φιλελεύθερου στόχου για την επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ της κοινωνίας και του ατόμου μέσω της λειτουργικής παρέμβασης του κράτους στην ελεύθερη οικονομία και της μείωσης των μεγάλων κοινωνικών ελλειμμάτων του παλαιότερου laissez faire*» (σελ. 38).

Με άλλα λόγια, η ριζοσπαστική τάση είναι αυτή που υιοθέτησε μια κενισιανή προσέγγιση για τον ρόλο του κράτους και φιλοσοφικά υιοθέτησε αξίες από τον χώρο της σοσιαλδημοκρατίας, ιδιαίτερα αυτές που σχετίζονται με το ζήτημα των κοινωνικών ανισοτήτων. Με όρους πολιτικής δράσης οι ριζοσπάστες επιδίωξαν τον εκδημοκρατισμό, την παρέμβαση του κράτους στην οικονομία, την αύξηση του εθνικού εισοδήματος, την αναστήπιση της κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της ισότητας ευκαιριών. Εν τέλει, επεδίωξαν την υπέρβαση του Εθνικού Διχασμού και τη δημιουργία μιας νέας νο-

Ο Ξενοφών Ζολώτας (δεξιά στη φωτογραφία) είχε εκδώσει τη μελέτη «*Δημιουργικός Σοσιαλισμός*», ένα βιβλίο που κινούνταν στις κατευθύνσεις του ριζοσπαστικού ρεύματος. Ο Ζολώτας προερχόταν από τη «*Σοσιαλιστική Ένωση*»

μοποίησης του πολιτικού και κοινωνικού συστήματος.

Μέσα από μια χρονολογική αφήγηση που ξεκινά από τα χρόνια του '30 και φτάνει ως τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης ο Χατζηβασιλείου περιγράφει τα βασικά χαρακτηριστικά του μεταρρυθμιστικού φιλελεύθερου εγχειρήματος, τις επιτυχίες και τις αποτυχίες του. Τα χρόνια της Κατοχής, για παράδειγμα, η εμφύλια σύγκρουση του αστικού κόσμου με το ΕΑΜ, τα Δεκεμβριανά και η συνέχιση του Εμφυλίου αποδείχτηκαν καταλυτικές σημασίας και επηρέασαν τον φιλελεύθερο χώρο που υπέστη συντριβή από τα δύο πολιτικά άκρα.

Στα συμπεράσματα του βιβλίου του ο Χατζηβασιλείου εξηγεί πως αφηγείται την ιστορία μιας ουσιαστικής προσπάθειας, καθώς η ιστορία ενός φιλελεύθερου μεταρρυθμιστικού ρεύματος δεν έχει happy end, συμπληρώνοντας μελαγχολικά: «*Πιο τυχεροί, από μια άποψη, οι επαναστάτες: εκείνοι τουλάχιστον μπορούν να μετρήσουν την επιτυχία τους από την ίδια τη δύναμη της ανατροπής που επιφέρουν*»

Ο κ. Νίκος Μαραντζίδης είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

«Τα χρόνια της Κατοχής, τα Δεκεμβριανά και η συνέχιση του Εμφυλίου αποδείχτηκαν καταλυτικής σημασίας και επηρέασαν τον φιλελεύθερο χώρο που υπέστη συντριβή από τα δύο πολιτικά άκρα»

Φιλελεύθεροι ριζοσπάστες

Ο ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ οικοδομεί την ανάλυσή του εκκινώντας από μια βασική αποδοχή: ότι φιλελεύθεροι μπορούν να υπάρχουν σε περισσότερα του ενός κόμματα, ακόμη και σε πολιτική αντίθεση με ένα κόμμα που έχει στον τίτλο του τον όρο Φιλελεύθερο (ο συγγραφέας υιοθετεί τη διακρίση του Π. Τζεργιά σε φιλελεύθερους με Φ κεφαλαίο και φ μικρό). Η επισήμανση αυτή, μικρή αλλά καθοριστική, επιτρέπει στον συγγραφέα να συγκρίσει την αφήγηση του παρακάμπτοντας ζητήματα πολιτικής συγκυρίας που διαμόρφωσαν ισχυρές πολιτικές και κοινωνικές διαίρεσεις στην Ελλάδα του 20ού αιώνα. Αναφερό-

μαι αφενός στη διαίρεση βενιζελικών - αντιβενιζελικών όπως προέκυψε από τον Εθνικό Διχασμό και αφετέρου στη διαίρεση μεταξύ Δεξιάς και Κέντρου που χαρακτηρίσει την κοινοβουλευτική ζωή από τα τέλη της δε-

καετίας του '50 ως και τη Μεταπολίτευση. Αυτή η μεθοδολογία επιτρέπει, εντέλει, κάτι ιδιαίτερο «αναθεωρητικό»: να τοποθετήσει μέσα στη γενεαλογία του ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού τρία πολιτικά πρόσωπα και τρεις πολιτικές απόψεις: τον Παναγιώτη Κανελλόπου-

λο, τον Γεώργιο Παπανδρέου και τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Είναι βέβαιο πως κάποιοι θα εγείρουν ενστάσεις για την τοποθέτηση των τριών αυτών προσώπων στο ίδιο πολιτικό ρεύμα. Δεν υπάρχει όμως καμία αμφιβολία πως πρόκειται για μια συλλήγη ιδιαίτερα γόνιμη καθώς ο συγγραφέας πετυχαίνει έτσι να αναδείξει τα κοινά στοιχεία των παραπάνω πολιτικών προσωπικοτήτων και των ρευμάτων που οι ίδιοι ηγήθηκαν. Στην ουσία θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε την προσέγγιση του Χατζηβασιλείου «*δομική*» υπό την έννοια πως ο βασικός πυρήνας της ανάλυσής του δεν επηρεάζεται τόσο από τη συγκυρία όσο από τα διαχρονικά συστατικά και τον χαρακτήρα μιας συγκεκριμένης πολιτικής τάσης.

Γεώργιος Παπανδρέου, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Κωνσταντίνος Καραμανλής